

nemunas

69
8

pavedimų(...): vieno niekas nelanko, reikia jam surasti „sužadėtinę“; kitam pasimatymu su giminėmis metu perduoti, kad ieškotų laiškų tokioje tai kalėjimo bibliotekos knygoje, tokiamo tai puslapyje; dar kitam gauti šiltus batus ir kt. Jis susirašinėjo su dangu suimtuju draugu, kurie šie laiškai turėjo milžinišką reikšmę. Vladimiro Iljičiaus laiškai dvelkė guvumu, juose buvo kalbama apie darbą. Atsimenu įspūdį, gavus šiuos laiškus (1896 m. aš taip pat buvau suimta). Laiškai, rašyti pienu, ateidavo iš laisvės knygų perdavimo dieną — šeštadienį. Paslžiūrį i sutartinus ženklus ir įsitikini, kad laiškas yra. Šeštą valandą duodavo karštą vandenį, o po to prižiūrėtoja vesdavo kriminalinius į cerkvę. Siuo metu suplaustai laišką ilgom juostelėm, užverdi arbatai ir, kai tik išeina prižiūrėtoja, gramzdini juosteles į karštą arbata — laiškas išsiryškina(...), tokiu gaivumu dvelkia, su tokiu pavergiančiu įdomumu skaitomas(...).

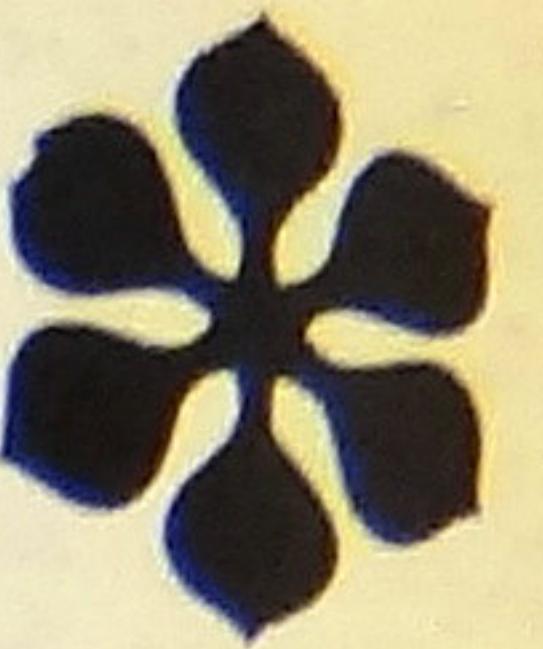
Be to, kalėjime jis daug dirbo. Ten buvo paruošta „Kapitalizmo išsvystymas Rusijoje“. Vladimiras Iljičius legaliuose laiškuose užsišakydavo reikiama medžiagą, statistikos rinkinius. „Giliai, anksčiai paleido, reikia dar truputį aptvarkyti knygele. Sibire sunku gauti knygų“ — juokavo Vladimiras Iljičius, kuomet jis išleido į laisvę. Kalėjime Vladimiras Iljičius rašė ne tik „Kapitalizmo išsvystymą“, — rašė lapeilius, nelegalias brošūras, parašė pirmojo suvažiavimo programos projektą (jis įvyko 1818 m., bet ruošiamas anksčiau), reiškė savo nuomone, sekdamas klausimus, aptariamus organizacijoje. Saugodamas nuo netikėtų vizitų, Vladimiras Iljičius pieno rašalines darydavo iš duonos, kurias — vos tik atsidarydavo vilkelis — greitai mesdavo į burną. „Sländien suvalgiau šešias rašalines,“ — juokaudamas pridėdavo laiške Vladimiras Iljičius.

Kiek save betramdė Vladimiras Iljičius, bet ir jis regimai apimdavo kalėjimo nykuma. Viename savo laiškų jis išdėstė tokį planą. Kuomet juos vedė pasivaikščioti, pro vieną koridorius langą minutėlė buvo galima stebėti gabalėli šaligatvio. Štai jis ir sugalvojo, kad mes — aš ir A. Jakubova — tam tikrą valandą ateitume ir atsistotume ant šio lopinėlio, tuomet jis mus matys. Apolinarija kažkodėl negalėjo nueiti, o aš keletą dienų vaikščiojau ir ilgai prastovédavau ant numatyto lopinėlio. Tiktai iš šito plano nieko neišėjo, kodėl — neatsimenu(...). Kuomet Vladimira Iljičių paleido, aš dar sėdėjau. Nežiūrint svaigulio, apimančio žmogų išėjus iš kalėjimo(...), Vladimiras Iljičius vis tik išsigudrino parašyti laiškelį apie reikalus. Mama pasakojo, jog kalėjime jis net pasitalsė ir balsai linksmas(...).

Mane trejiems metams trėmė į Ufos guberniją, aš išsprāšiau į Šušenskos kaimą(...), kur gyveno Vladimiras Iljičius, ir dėl to pasiskelbiau jo sužadetinė į Šušenskos kaimą(...) atvykome temstant; Vladimiras Iljičius buvo išvykęs medžioti. Iškrovėme daiktus, mus nuvedė trobon. Sibire — Minusinsko apygarde — valstiečiai gyvena labai švarial, grindys už tiestos margais pačių austais takais, stenos nubaltintos ir papuoštos kėnio šakelėmis. Vladimiro Iljičiaus kambarėlis nors buvo nedidelis, bet taip pat švarus. Man su mama šeimininkas užleido likusią trobos dalį(...). Pagaliau iš medžioklės grjžo Vladimiras Iljičius. Nustebio, kad jo kambaraje šviesa. Seimininkas pasakė, kad atėjo girtas Oskaras Aleksandrovičius (ištremtas piterietis darbininkas) ir išsvaidė visas jė knygas. Iljičius greitai išėjo prieangin. Ir čia priešais išėjau aš. Ilgai mes tą naktį kalbėjomės. Šušenske ištremtųjų tarpe buvo tik du darbininkai — lodzietis socialdemokratas, kepurininkas, lenkas Prūminskis su žmona ir šešliai vaikais ir putilovietai darbininkas Oskaras Enbergas, suomis. Oskaras skaitė įvairiausią literatūrą, bet socializmą suvokė miglotai. Kartą atėjo iš valsčiaus ir pasakoja: „Nauja raštininkas atvyko. Suderiname su juo nuomones. „Kokias?“ — klausiu. „Taigi, ir jis, ir aš prieš revoliuciją.“ Mes su Vladimиру Iljičium taip ir aiktelejome(...). Vladimiras Iljičius pasakojo, jog band-

Kaunus, Luisvės ul. 7

JUOZAS BUDRAITIS

MANO DRAUGO DAINOS

Prahos „Liucernos“ salė pilnutele. Kur nepasisukisi — visur jaunimas... Ilgaplaukiai, nusiskutę, apsirėdė margai ir juodais kostiumais, siurbčioja sultis ir vis kruta... Kalbasi, barasi, mosikuoją laikraščiais. Šmékščioja, glemždami glébius „žvaigždžių“ foto nuotraukų, autografų mėgėjai.

Šiandien čia prasideda kasmetinis „Supraphon Show“. Čekų plokštelių ir jrašų firma paskelbs, kas laimės trijų metų plokštėles: auksinę, sidabrinę ir bronzinę... Po to — naujai gimusių žvaigždžių koncertas, kurį transliuos „Intervision“ ir „Eurovision“. I salę vargais negalais ijispraudžiau kartu su savo draugu Vaclavu Neckaru... Bet greit išsiskyrėme... Pasirodo, jis šiandien vienas rimčiausią pretendentų į auksą plokštelię. Penkiolikmečiai (mergaitės ar berniukai — neatskyriau: ilgi plaukai, mėlyni džinsai ir kitas margas aprėdas juos sulygino) apspito ir, šūkaudami: „Vacek... Sašek!..“, nusitempė... Tieki tą vakarą ji temaciau. Mano geras draugas, su kuriuo ne kartą ir ne du teko vargti prieš kino kameras, kasti bendrą, nelabai saldžią kino aktorių duoną, tapo visuotiniu jaunimo „dievaičiu“... Ne, jis nebuvó „stabis“, kuriam laikraščiai ir žurnalai skiria ištisas „paklodes“ aprašymu — juose ir batų numeris, ir nagų forma... Rimtas, talentingas kino aktorius ir garsus „jaunimo siebos“ dainininkas. „Supraphon Show“ jis dainavo kelias dainas...

Vieno muzikos kritiko žodžiai — „Vaclavas neturi jokio supratimo apie dainavimą; atimk mikrofoną, ir liks tik karšti garai...“ O kitas raše: „Jis toks siaubingai negražus, jog patinka net keturiolikmetėms mergaitėms...“ Vaclavas Neckaras iš tikro priklauso naujai estrados meistrų kartai — „mikrofoninei elektroninei“... Balso melodingumą, dailumą reikia išpirkti stipriu, prasmingu tekstu, sudėtinga melodija ir netgi akrobatiniais triukais (šiuo atžvilgiu Vaclavui vargu ar atsiras lygiu visoje Europoje).

Daina „Buvo ketvirtis, bus ir pusė“... Jautrus, kiek prikimės balsas staiga nurimusioje salėje, net laikraščiai niekas nešiurenai, nors ir alsus karštis... Sekanti — linksmesnė... Vaclavas rėkia iki užkimimo... Šuoliukai... Kūliaverstis... Paskui gélės, „bravo... bravovo... dar... Tai — mūsų Aznavūras! Ura...“ Tokio Vaclavo Neckaro dar nepažinau.

Pirmą kartą susitikome Jaltoje. Tuoj turėjo prasidėti „Lanfiero kolonijos“ — bendro „Barandovos“ ir „Mosfilmo“ filmo pagal A. Grino apsakymą sukiliena Štekrova („script girl“ — maždaug mūsų režiséjės...) siurbčiojom kavą ir šnekėjomės... Apie ką, jeigu ne apie būsimą filmą, jo režisierį Janą Šmitą... Aš jaučiausi nejaukiai: atiteko pagrindinis Horo vaidmuo... Žmonės mažai pažistami... Kalbos nemoku... Ar suprasim vieną kitą?

Nežinia iš kur atsirado liesas, pavargusiu veidu valkinukas.

— Esu Neckaras. Mano vardas — Vaclavas... Berods abiems teks vargti pas Šmitą... Išgéręs pralinksmėjo... Greit išpasakojo, apie ką paskutiniu metu dainuoja, paniūniovo. Apie kiną nešnekėjome, bent stengėmės nešnekėti... Netgi baugu buvo prasitart. Tikėjom „prietaru“.

— Žinau Lietuvą! Sostinę — Kaunas... Padainavęs kelias čekiškas daineles, pasiūlé man užtraukt kokią lietuvišką. Abu pasijuokém... Balsas mano, dievaži, ne koks. Bet Neckaras pažadėjo į savo repertuarą įtraukti ir vieną kitą lietuvišką dainą...

Filmavimo aikštéléje pažinau ji kaip aktorių. Neckarui teko vaidint kvailiuką Bekeką... Jokio grimo. Veidas jautrus, greit persimaino. Akys didelės, pakaikusios, virpa pūkais apželės smakras... Prieš kurį laiką Vaclavas vaidino pagrindinį vaidmenį čekų filme „Ypatingi traukiniai“ (režisierius Iržis Mencelis) pagal B. Hrabalo apsakymą. Tai buvo kažkuo panašus vaidmuo. Mačiau Prahoje tą filmą. Daubar nutariau stebeti, kaip Vaclavas Neckaras — tas jaunimo estrados dievaitis, užsienio spaudos vadinas „playboy“ (padauža) — kurs visai priešinga Bekekas — nebylys, kalnuose paklydės kvailiukas.

UOZAS BUDRAITIS

NOS

as, pavargusiu veidu vai-
das — Vaclavas... Berods,
... eit išpasakojo, apie ką
paniūnavo. Apie kinę ne-
nešnekėti... Netgi baugu
ietaru".
— Kaunas...
Abu pasijuokém... Balsas
vieną kitą lietuvišką dai-
dineles, pasiūlė man
vaidino pagrindinį vaidme-
traukiniai" (režisierius Iržis-
lo apsakyma). Tai buvo kaž-
as, užsienio Neckaras — da-
žai — kurs visai priešinga
kvailiuką.
— Až ten negalėčiau augti kartu su savo dvide-

Až. Hornas, turiu jam padėt, prisijaukinti... Bekekas manęs bijo... Vakare vagia mano iškeptą mésą. Nak-
timis paslapčia slankioja apie stovyklą... Véliau jি
teks užmušti... Vaidmuo sudėtingas. Nors filmo siu-
žetas „a la western“, tačiau tai naujos krypties
„westernas“, kuriame beprasmiškas kulkų zvimbėsys
ir kraujo démés — nereikalinga butaforija... Šitame
filme mes noréjome parodyli, kaip pavojingoje, lau-
kinéje aplinkoje gimsta ir tarpsta žmogiškieji ryšiai...
Draugystė, meilė... Ir mane patį aptaisė pagal lau-
kinį Vakarų madą: pilvą smaugė šovinių juostos,
ant pečių tabalavo vinčesteris, apmovė kaubožiškais
antebais... Bet vien gaudynių ir puikaus kalnų fono ne-
užteko... Kaip tai mums pavyko, netrukus spręs žiū-
rovės: filmas bus demonstruojamas šalies ekranuose,
o tuo metu jis tik tėsė mano pažintį su garsiuoju
Neckaru.

Grupė netrukus persikėlė į Kaukazą... Aukštis — du
tūkstančiai metrų. Kvėpuoti vis sunkiau. Kasdien
kopiamė dar kilometrą į viršų, kur filmavimo aikš-
telė. Kartais taip išvardavom, kad norėjosi tik ka-
vos ir surūkydavom vieną kitą „BT“. Išgelbėjo lie-
tuviškas sūris, kurį man siuntė namiškiai iš Vilniaus.

Vaclavas juokėsi:

— Lietuviai, matyt, tokie dideli užaugo, skanų sūrių
valgydami... Važiuosiu kada į Lietuvą su pačiu ge-
riaušiu koncertu... Ot sūrio prisivalgysiu...

Laisvalaikiais ant žirgų jodavome į kalnus... Aikčio-
jo kas žingsnį, kol paugaliau užsižiopsojės pametė
batus...

Rugpjūčio mėnesį išsisikyrėme. Grupė skubiai grijo
i Praha, mes — kas Maskvon, kas į Vilnių...

Véli susitikome lapkričio mėnesį Prahoje. Keliems
žiemos mėnesiams „okupavome“ „Barandovo“ ki-
no studijos paviljonus. Kalbu, kalbelių, prisiminimų.
Rodės, niekad neišsišnekėsime! Perdaug linksmia
nebebuvo... Tačiau ir miglotą Praha — gražuolė.
Vaclavas Neckaras pasisiūlė pabūt mano gidu, nors
laiko ištekliais jis negalėjo pasigirti: repeticijos, fil-
movimas, koncertai, plokšteliai išrašymas, pagaliau —
atsakinėjimas į daugybę laiškų, kuriuos siuntė jaun-
imas iš visos Europos... Žodžiu, aplinka iprasta
kiekienai „žvaigždei“, kad ir kaip trumpai ar ilgai
jį bedegty. Tačiau ir čia jis sugriovė mano seną
išlikinimą apie užsienio jaunimo „dievaičius“...

— Noriu ramybės, pabėgt nuo žmonių ir kartu ne-
trukus jų pasigendu... Man reikia draugų, kurie ma-
ne suprast, kuriuos aš gerbčiau, tegu jie ir nesi-
klauso mano dainų... Be jų aš negaliu, Pepečekai
(kažkodėl jis galvojo, kad tai — čekiška lietuviško
vardo Juozas atmaina).

Dažnai svečiuodavausi Vaclavo namuose. Iki išnak-
tų šnekėdavomės... Pasakojo apie savo pradžią —
pirmuosius žingsnius... Buvo nelengva: nepriémė nei
i teatrinių fakultetą, nei į teatrą... Tik paskui pavyko
sudainuoti vieną dainelę radijo komiteite. Toliau
„iþrasta“ sekai „kažkas išgirdo“, „kažkam pavyko“,
„kažkas pakvietė“. Balsas ne toks skambus, kaip Kar-
telo Goto, ir ne vyriskai šiurkštus — kaip Voldemaro
Mafuškos... Tai buvo „dvidešimtmecio“ balsas,
kuris ir padarė perversmą estradinėje muzikoje... Ir
visai ne lengvabūdiškas. Jaunuolis, kuriam liūdnas,
kuris susirūpinęs. Publiką ji greit suprato. Ir dabar
Vaclavas Neckaras auga kartu su ja... „Nepalik mū-
sų, Yacekai“, — rašo gerbėjai.

Mėnesio gastrolėms ji pakvietė Paryžiaus „Olimpi-
jos“ salės direktorius Brunas Kogartis. Vaclavas
Neckaras dainavo scenoje, menančioje Editą Piaf,
Morisą Ševaljė, antifašistinių dainų atlikėją Marleną
Ditrich... Buvo labai laimingas, kad turėjo progos
pasiklausyt žinomų pasaulio estrados meistrų —
„naujosios bangos“ kūrėjų Donovano, Driskol, neg-
ry „soul music“ („juodosios sielos muzikos“) atli-
kėjų Arefos Franklin dainų... Neckarui siūlė pratęsti
gastroles, žadėjo ilgalaike sutarti ir net kuriam lai-
kui apsigyvent Paryžiuje. Jis nesutiko.

— Až ten negalėčiau augti kartu su savo dvide-

šimtmečiais draugais. Grįžęs gal net nesuprasčiau
jų... O jie man to neatleistų... Filmavimo darbai baigėsi. Čekiška filmo kopija liko
Prahoje, mūsiškė išskrido Maskvon. Atsikvėpėm...
Iš pradžių net linksmiau, bet greit nuliūdom: reikėjo
skirtis.

Ryte prie viešbučio sustojo autobusas. Neckaras
atėjo, apsikabinom (mes iš tikrujų stipriai susidrau-
gavom ne tik filme, bet ir gyvenime).

— O čia tau, prisiminimul, Juozasoval... — ištaré
paraudejus Neckaras ir išspraudė savo naują plokštė-
lię... Ir nuėjo. Jo laukė išrašų studijos, ilgi, sunkūs
koncertai, „bravo“ ir gélés, autografai ir daugybė
laiškų.

— Kartais taip sunku, kad viską norisi mesti... Ir iš
kur man ta daina taip jkliuvo širdin... Negaliu be
jos, ir tiek... O gal taip ir gerai... Gal taip ir reikia...

KADRAS IŠ FILMO „LANFIERO KOLONIJA“

JUOZAS BUDRAITIS

MANO DRAUGO DAINOS

Prahoje „Liucernos“ salė pilnutele. Kur nepasisuksi — visur jaunimas... Ilgaplaukiai, nusiskirtę, apsiėdė margai ir juodais kostiumais, siurbčioja sultis ir vis kruta... Kalbasi, barasi, mosikuoja laikraščiais. Šmékčioja, gleimždami glėbius „žvaigždžių“ foto-nuotraukų, autografų mėgėjai.

Šiandien čia prasidėda kasmetinis „Supraphon Show“. Cekų plokštelių ir įrašų firma paskelbė, kas laimės trijų metų plokštėles: auksinę, sidabrinę ir bronzinę... Po to — naujai gimusiu žvaigždžių koncertas, kurį transliuos „Intervision“ ir „Eurovision“.

Į salę vargais negalais įspraudžiav kurtu su savo draugu Vaclavu Neckaru... Bet greit išskyrėme... Pasirodo, jis šiandien vienas rimčiausią pretendentų į auksą plokštelię. Penkiolikmetėliai (mergaitės ar berniukai — neatskyriau: ilgi plaukai, mėlynai džinsai ir kitas margas aprėdis) juos sulygino) apspito ir, žūkudami: „Vacek... Sasek!...“, nusitempė... Tiek tą vakarą jų temačiau. Mano geras draugas, su kuriuo ne kartą ir nuo teko vargti prieš kino kameras, kasti bendra, nelabai saldią kino aktorių duoną, tapo visuotiniu jaunimo „dievaičiu“... Ne, jis nebuvu „staba“; kuriam laikraščiai ir žurnalai skiria lištis „paklodes“ aprašymu — juose ir batų numeris, ir nagų forma... Rimtas, talentingas kino aktorius ir garsus „jaunimo sielos“ dainininkas. „Supraphon Show“ jis dainavo keliąs dainas...

Vieno muzikos kritiko žodžiai — „Vaclavas neturi jokio supratimo apie dainavimą; atimk mikrofoną, ir liks tik karštį garai...“ O kitas rašė: „Jis tokis siaubingai negražus, jog patinka net keturiolikmetėms mergaitėms...“ Vyclavas Neckaras iš tikro priklauso naujai estrados meistrų kartai — „mikrofonein-elektroninei“... Balso melodinguam, dailumą reikia išpirkti stipriu, prasmingu tekstu, sudėtinga melodija ir netgi akrobatiniais triukais (šiuo atžvilgiu Vyclavui vargu ar atsiras lygiu visoje Europoje).

Daina „Buvo ketvirtis, bus ir pusė“... Jautrus, kiek prikimęs balsas staiga nurimusiuoje salėje, net laikraščiai niekas nešlurena, nors ir alsus karštis... Sekanti — linkmesnė... Vyclavas rékia iki užkimimo... Šuollukai... Külliaverstis... Paskui gėlės, „bravo... bravo... dar... Tai — mūsų Aznavūrasi Ura...“ Tokio Vyclavo Neckaro dar nepažinu.

Pirma kartą susitikome Jaltoje. Tuoj turėjo prasidėti „Lanfiero kolonijos“ — bendro „Barandovos“ ir „Mosfilmo“ filmo pagal A. Grino apsakymą sukimas. Sédėjome „Oreando“ viešbutyje kartu su Zofena Stekrova („script girl“ — maždaug mūsų režisierius asistento pareigos), siurbčiojom kavą ir šnekėjom... Apie ką, jeigu ne apie būsimą filmą, jo režisierį Janą Smitą... Až jaučiausiu nejaukiai: atiteko pagrindinis Horo vaidmuo... Zmonės mažai pažįstami... Kalbos nemoku... Ar suprasim vieną ką?

Nežinia iš kur atsirado liesas, pavargusiu veidu vaikinukas.

— Esu Neckaras. Mano vardas — Vyclavas... Berods, abiemis teks vargti pas Šmitą... Išgéręs pralinksmejo... Greit išpasakojo, apie ką paskutiniu metu dainuoja, paniūnavo. Apie kiną nežnekėjome, bent stengėmės nešnekėti... Netgi baugu buvo prasitar. Tikėjomi „prietar“.

— Zinau Lietuvą! Sostinė — Kaunas... Padainavęs keliais čekiškias daineles, pasiūlė man užtraukt kokią lietuvišką. Abu pasiūkem... Balsas mano, dievaži, ne koks. Bet Neckaras pažadėjo į savo repertuarą įtraukti ir vieną kitą lietuvišką dainą...

Filmavimo aikštéléje pažinau jį kaip aktorių. Neckarui teko vaidint kvailiuką Békeką... Jokio grimo. Veidas jautrus, greit persimaino. Akyse didelės, paklaikusios, virpa pūkais apželės smakras...

Prie kurį laiką Vyclavas vaidino pagrindinį vaidmenį čekų filme „Ypatingi traukiniai“ (režisierius Iržis Mencelis) pagal B. Hrabalo apsakymą. Tai buvo kaikuo panašus vaidmuo. Mačiau Prahoje tą filmą. Daubar nutariau stebēti, kaip Vyclavas Neckaras — tas jaunimo estrados dievaži, užsienio spaudos vadinas „playboy“ (padauža) — kurs visai priešinga savo prigimčiai vaidmenį — kvailiukas.

— Až ten negalėčiau augti kartu su savo dvide-

šimmečiais draugais. Gržęs gal net nesuprasčiau jų... O jie man to neatleisti... Filmavimo darbai baigėsi. Čekų filmo kopija liko Prahoje, mūsiškė išskrido Maskvon. Atskivépam... Iš pradžių net linksmiau, bet greit nuliūdom: reikėjo skirtis.

Rytė prie viešbučio sustojo autobusas. Neckaras atėjo, apskabinom (mes iš tikrujų stipriai susidraugavom ne tik filme, bet ir gyvenime).

— Ō čia tau, prisiminimul, Juozasovai... — ištarė paraudės Neckaras ir įspraudė savo naują plokštelię... Ir nuėjo. Jo laukė įrašų studijos, ilgi, sunkū koncertai, „bravo“ ir gėlės, autografių ir daugybė laiskų.

— Kartais taip sunku, kad viską norisi mesti... Ir iš kur man ta daina taip įklivo širdin... Megaliu be jos, ir tiek... O gal taip ir gerai... Gal taip ir reikia...

KADRAS IŠ FILMO „LANFIERO KOLONIJA“

